

PERSPPECTIVELE DEZVOLTĂRII RELATIILOR COMERCIALE DINTRE MOLDOVA ȘI AZERBAIDJAN

Tatiana GUTIUM

Doctor în științe economice,

Conf. univ.

Institutul Național de Cercetări Economice, ASEM

Republica Moldova

gutium.tatiana1@gmail.com

Elmira GOJAEVA

Doctor în filosofie în științe economice,

Conf. univ.,

Universitatea de Stat de Economie din Azerbaidjan,

Republica Azerbaidjan

elmira_qocayeva@unec.edu.az

Abstract

As independent states, the Republics of Moldova and Azerbaijan have commercial relations that evolve unevenly. The research object is the competitiveness of Moldovan goods in the Republic of Azerbaijan market and the competitiveness of goods produced in Azerbaijan in the Republic of Moldova market. The purpose of the research is to identify those goods whose export is convenient for both countries. Prospects for the development of commercial relations between the republics were also established. In the structure of both export and import of the Republic of Moldova, the largest share belongs to the products of the chemical industry. However, empirical research has shown that it is convenient for Moldova to export pharmaceutical products and for the Republic of Azerbaijan to export fertilizers.

Keywords: *competitiveness, the Michaely index, advantage, disadvantage, foreign trade.*

JEL Classification: *F10, F14, P33.*

Declarație de interes

Articolul a fost elaborat în cadrul Subprogramului 030101 „Fortificarea rezilienței, competitivității și durabilității economiei

Republicii Moldova în contextul procesului de aderare la Uniunea Europeană”, finanțare instituțională.

Introducere

Dezvoltarea relațiilor economice dintre Republica Moldova și Azerbaidjan se află astăzi la un nivel, care nu corespunde atât potențialului economic, cât și intereselor economice ale părților. Comerțul este limitat la un grup restrâns de mărfuri. Volumul și numărul mărfurilor livrate pe piețele externe depinde direct de competitivitatea acestora. Iar locul și rolul fiecărei țări în economia mondială depinde de un șir de factori, nu numai de competitivitatea bunurilor autohtone, dar și de calitatea politicilor economice promovate, atât celor legate cu comerțul exterior, cât și celor care au un impact direct asupra activității economice în interiorul țării.

Ambele republici Azerbaidjan și Moldova sunt cointeresate în aprofundarea cooperării și a integrării economice. Pe data de 29 mai 1992 au fost stabilite relații diplomatice între Republica Azerbaidjan și Republica Moldova. Alte date importante sunt:

- 5 octombrie 2005 – a fost deschisă Ambasada Republicii Azerbaidjan în Republica Moldova;
- 1 noiembrie 2005 – a fost deschisă Ambasada Republicii Moldova în Republica Azerbaidjan.

Interesul economic reciproc asigură dezvoltarea relațiilor bilaterale constructive (Gutium, 2019) între republici, și duce la creșterea cifrei de afaceri (Balan, 2021). Unul din sectoare care are un viitor promițător este IT (Tehnologii Informaționale) (Gutium, 2023).

1. Scopul studiului și metodele utilizate

Obiectul cercetării este competitivitatea mărfurilor moldovenești pe piața Republicii Azerbaidjan și competitivitatea produselor fabricate în Azerbaidjan pe piața Republicii Moldova. Scopul studiului este identificarea acelor mărfuri exportul cărora este convenabil pentru Moldova, și celor livrarea cărora este profitabilă pentru Azerbaidjan.

Indicele Michaely a fost utilizat pentru estimarea competitivității atât bunurilor moldovenești, cât și celor produse în Azerbaidjan:

$$MI_{ij} = \left(\frac{X_{ij}}{\sum_i X_{ij}} - \frac{M_{ij}}{\sum_i M_{ij}} \right) \times 100\% \quad (1)$$

unde: MI_{ij} – indicele Michaely bunul i produs și livrat de țara j ;
 X_{ij} – exportul bunului i în țara j ;
 M_{ij} – importul bunului i în țara j (Michaely, 1962).

2. Evoluția comerțului exterior dintre Republicile Moldova și Azerbaidjan

Comerțul exterior dintre Republica Moldova (RM) și Azerbaidjan a evoluat neuniform (Figura 1).

Totuși, este necesar de menționat că comparativ cu exportul, dinamica importului este cea mai neuniformă, creșteri însemnate a înregistrat în 2020 și 2022.

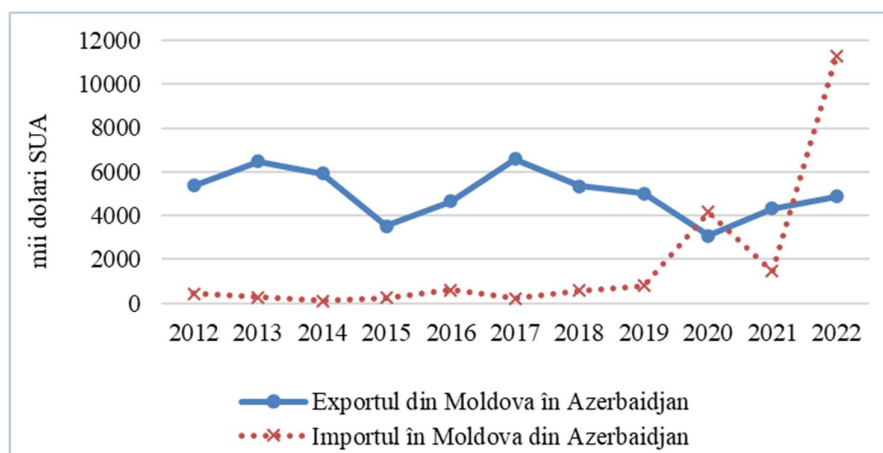

Figura 1. Evoluția comerțului exterior dintre Republica Moldova și Azerbaidjan, 2012-2022

Sursa: elaborat de autori în baza datelor Biroului Național de Statistică (BNS) din Republica Moldova (BNS, 2023).

În structura exportului din Moldova în Azerbaidjan cea mai mare cotă revine produselor industriei chimice (Figura 2).

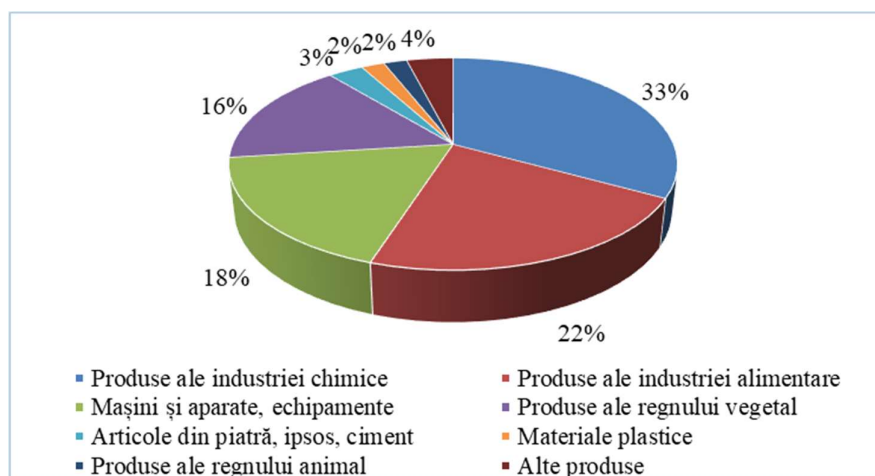

Figura 2. Structura exportului din Moldova în Azerbaidjan, 2022

Sursa: elaborat de autori în baza datelor BNS din RM (BNS, 2023).

În structura importului în Moldova din Azerbaidjan cea mai mare cotă revine tot produselor industriei chimice (Figura 3), însă se exportă produse farmaceutice și se importă îngrășăminte.

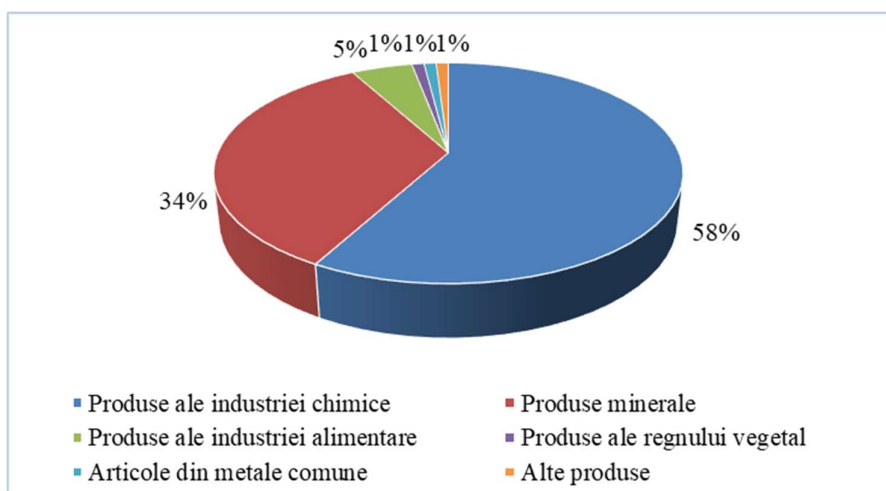

Figura 3. Structura importului în Moldova din Azerbaidjan, 2022

Sursa: elaborat de autori în baza datelor BNS din RM (BNS, 2023).

„Ramurile principale orientate spre export rămân a fi acelea, care sunt vulnerabile”, supuse factorilor externi (Gutium, 2014). Exportul RM este comparativ mai diversificat, totuși în 2022 exportul din Moldova a crescut cu 12%, iar importul din Azerbaidjan s-a majorat de 7,8 ori. În structura importului pe locul doi se află produsele minerale, deoarece Azerbaidjanul este o țară posesoare de petrol și gaze naturale, iar economia națională a RM a înregistrat pierderi în rezultatul crizei energetice.

3. Direcțiile prioritare a comerțului exterior dintre Moldova și Azerbaidjan

Estimarea competitivității pe secțiuni conform Nomenclurii Combinată a Mărfurilor (NCM) a arătat că în 2022 cele mai mari avantaje comparative au înregistrat: „mașinile, echipamentele, aparatele și părțile ale acestora” (17,64%); „produsele industriei alimentare; băuturile, tutunul” (16,42%); „produsele regnului vegetal” (15,55%) (Tabelul 1). Însă cele mai mari dezavantaje: „produsele minerale” (-33,98%) și „produsele industriei chimice” (-25,67%).

Tabelul 1. Indicele Michaely pe secțiuni conform NCM, %

Secțiuni	2018	2019	2020	2021	2022
I. Animale vii și produse ale regnului animal	2,19	12,77	14,45	14,30	2,00
II. Produse ale regnului vegetal	-55,02	-49,23	-1,53	0,63	15,55
III. Grăsimi și uleiuri de origine animală sau vegetală	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
IV. Produse ale industriei alimentare; băuturi, tutun	-8,74	5,84	43,63	2,74	16,42
V. Produse minerale	0,00	-25,85	-8,55	-44,80	-33,98
VI. Produse ale industriei chimice	18,81	17,08	-59,41	2,16	-25,67
VII. Materiale plastice	1,86	1,39	2,75	1,67	2,30
VIII. Piei brute și produse din acestea; articole de voiaj	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
IX. Lemn și articole din lemn	0,00	0,74	0,01	0,02	0,00
X. Pastă de lemn; hârtie și carton și articole din acestea	38,42	7,82	3,40	-0,30	1,81
XI. Materiale textile și articole din aceste materiale	0,81	0,15	-1,18	0,00	0,00

Secțiuni	2018	2019	2020	2021	2022
XII. Încălțăminte, obiecte de acoperit capul	0,25	0,00	0,00	0,00	0,00
XIII. Articole din piatră, ipsos, materiale similare	1,87	3,11	3,17	1,68	2,25
XIV. Perle naturale sau de cultură; monede	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
XV. Metale comune și articole din metale comune	-7,74	15,45	2,16	-1,83	0,44
XVI. Mașini, echipamente, aparate, părți ale acestora	6,61	10,35	2,43	24,03	17,64
XVII. Vehicule, echipamente auxiliare	0,01	0,00	0,00	0,16	0,00
XVIII. Instrumente și aparate optice, de măsură, de control	0,69	0,40	-1,35	-0,47	1,24
XX. Mărfuri și produse diverse	0,00	0,00	0,02	0,00	0,01
XXI. Obiecte de artă, obiecte de colecție sau antichități	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

Sursa: elaborat de autori.

Bunurile fabricate în Moldova competitive în 2022 pe piața Republicii Azerbaidjan sunt prezentate în Tabelul 2. În pofida faptului că secțiunea „produse ale industriei chimice” a înregistrat unul din cele mai mari dezavantaje, totuși cel mai înalt avantaj stabil au înregistrat produsele farmaceutice, care intră în secțiunea menționată.

Tabelul 2. Produsele fabricate în Moldova competitive pe piața Republicii Azerbaidjan

Produse	2018	2019	2020	2021	2022
Produse farmaceutice	18,79	18,42	20,56	24,89	30,93
Cazane, mașini, aparate și dispozitive mecanice; părți ale acestora	6,59	10,32	2,38	24,03	17,56
Fructe comestibile și nuci	-14,30	0,89	2,46	5,78	15,55
Preparate din legume, din fructe, nuci sau din alte părți de plante	-12,07	-7,03	17,56	0,62	10,70
Băuturi, lichide alcoolice și oțet	0,94	12,70	23,39	9,04	7,54
Preparate alimentare diverse	1,52	0,21	2,11	2,07	2,37
Materiale plastice și articole din material plastic	1,83	1,26	2,71	1,56	2,27
Sticlă și articole din sticlă	1,87	2,85	3,17	1,68	2,25
Carne și organe comestibile	1,45	11,20	11,54	14,30	2,00

Produse	2018	2019	2020	2021	2022
Hîrtie și carton; articole din pastă de celuloză, din hîrtie sau din carton	38,42	8,22	3,44	0,39	1,82
Instrumente și aparate optice, de măsură, de control sau de precizie; părți și accesorii ale acestora	0,69	0,40	-1,35	-0,47	1,24
Produse diverse ale industriei chimice	0,01	0,05	-2,98	0,00	1,01
Semințe și fructe oleaginoase; semințe și fructe diverse; plante industriale și medicinale; paie și furaje	9,49	0,00	0,00	1,55	0,52
Articole diverse din metale comune	0,05	0,19	0,14	0,15	0,48
Mașini, aparate și echipamente electrice și părți ale acestora; părți și accesorii ale acestor aparate	0,01	0,04	0,05	0,00	0,08
Cauciuc și articole din cauciuc	0,03	0,13	0,04	0,11	0,03

Sursa: elaborat de autori.

Situația contradictorie descrisă s-a format din cauză că alt bun (îngrășăminte), care constituie la fel parte componentă a produselor industriei chimice, a înregistrat un dezavantaj comparativ dublu. Numărul bunurilor fabricate în Moldova competitive în Azerbaidjan este mai mare decât celor produse în Azerbaidjan competitive pe piața RM (World Trade Organization, 2022). Azerbaidjan, fiind un exportator de resurse energetice (Ecommerce Foundation, 2021), oferă pe piața externă combustibili minerali, uleiuri minerale și produse rezultate din distilarea acestora (Gutium, 2020), competitivitatea cărora constituie circa 34% pe piața RM, însă totuși cel mai competitiv bun este „îngrășămintele” (Tabelul 3).

Tabelul 3. Produsele fabricate în Azerbaidjan competitive pe piața Republicii Moldova

Produse	2018	2019	2020	2021	2022
Îngrășăminte	0,00	0,00	77,07	19,51	56,99
Combustibili minerali, uleiuri minerale și produse rezultate din distilarea acestora	0,00	25,88	8,55	44,80	33,98
Preparate pe bază de cereale, de făina, de amidon; produse de patiserie	0,00	0,00	-0,27	0,00	2,18

Produse	2018	2019	2020	2021	2022
Cacao și preparate din cacao	0,00	0,00	-0,23	0,00	1,31
Săpunuri, agenți de suprafață organici; preparate pentru spălat; preparate lubrifiante	0,00	1,62	1,01	2,71	0,65
Cafea, ceai, mate și mirodenii	15,81	10,07	2,18	6,74	0,53
Zaharuri și produse zaharoase	0,00	0,00	-0,06	-0,07	0,40
Tutun și înlocuitori de tutun prelucrați	0,00	0,04	0,00	9,05	0,29
Articole din fontă, fier sau din oțel	7,83	-15,25	-2,37	0,00	0,04
Cărți, ziare, imagini imprimate și alte produse ale industriei de imprimare	0,00	0,40	0,04	0,69	0,01

Sursa: elaborat de autori.

Ținând cont că Moldova pledează pentru economia verde (Ciobanu, 2019), este necesar ca Azerbaidjan să se specializeze pe produse cu înalt grad de tehnologizare (Gutium, 2018) și nu pe resurse minerale (Balan, 2015). Alte bunuri competitive în 2022, pe care le oferă Azerbaidjan, sunt: „preparate pe bază de cereale, de făina, de amidon; produse de patiserie”; „agenți de suprafață organici; preparate pentru spălat; preparate lubrifiante”; „ceai”; „tutun și înlocuitori de tutun prelucrați”.

Concluzii

Rezultatele studiului denotă că în contextul utilizării potențialului ambelor țări este necesar de dezvoltat în continuare industria chimică, numai că Republica Moldova trebuie să se specializeze în produse farmaceutice, iar Azerbaidjan – în producerea îngrășămintelor. Altă ramură de cooperare este complexul agroalimentar (Ministerul Economiei și Infrastructurii, 2023). Se recomandă ca Moldova să se specializeze în producerea și exportul „preparatelor din legume, din fructe, nuci”, „băuturilor și lichidelor alcoolice”. Azerbaidjan trebuie să se specializeze în fabricarea și exportul „îngrășămintelor”, „preparatelor pe bază de cereale, de făina, de amidon; produselor de patiserie” și ceaiului. O altă direcție prioritară de dezvoltare a relațiilor comerciale este sectorul IT. Republica Moldova a înregistrat progrese semnificative în domeniul Tehnologii Informaționale. Companii precum Endava și Inther Software Development și-au deschis filiale în Moldova, unde recrutează în principal specialiști locali.

Referințe

- [1]. Balan, A. (2021). Valoarea în vamă–factor de influență a competitivității mărfurilor autohtone. *Performanțe într-o economie competitivă, institutul internațional de management IMI-NOVA*, vol. 8, pp. 56-60.
- [2]. Balan, A. (2015). Politica comercială - factor important al dezvoltării durabile a Republicii Moldova. *Aspecte ale dezvoltării potențialului economico-managerial în contextul asigurării securității naționale*, Conferința științifică internațională din 6 iulie 2015, Bălți, Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți, pp. 244-249.
- [3]. Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova (2023). *Banca de date statistice*. <https://statbank.statistica.md/pxweb/pxweb/ro>
- [4]. Ciobanu, M. (2019). Experiența unor țări din Asia privind mecanismele financiare de stimulare a întreprinderilor „verzi” prin creditare. *Experience. Knowledge. Contemporary Challenges. Innovative economic-social Approaches in the Knowledge Society: international symposium*, 5th edition, 12-13 December, 2019. Artifex University of Bucharest. Bucharest, pp. 468-477
- [5]. Ciobanu, M. (2019). Evaluation of performance indicators of green economy in the transport sector of the Republic of Moldova. *Dezvoltarea economico-socială durabilă a euroregiunilor și a zonelor transfrontaliere*, Ed. 35, 25 octombrie 2019, Iași, România. Iași, România: Performantica, Vol.35, pp. 66-76.
- [6]. Ecommerce Foundation (2021). *Global Ecommerce Report*. <https://www.ecommerce-europe.eu>
- [7]. European Commission (2020). *How the European Commission ensures the safety and quality of agricultural and food products, supports producers and communities, and promotes sustainable practices*. <https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries>
- [8]. Gutium, M. (2023). The new step in digitalization of economy. *The Journal Contemporary Economy*, 8(2), 6-11.
- [9]. Gutium, T. (2018). Classification of the competitiveness’ factors and new approaches to assessing the competitiveness. *Economy and sociology*, nr. 2, pp. 65-74.

- [10]. Gutium, T. (2014). Competitivitatea bunurilor autohtone pe piața internă și piețele externe. *Creșterea economică calitativă: aspecte teoretice și practice*. Chișinău: ASEM, pp. 131-138.
- [11]. Gutium, T. (2019). Evaluarea competitivității bunurilor autohtone pe piața externă. *Tendențe contemporane ale dezvoltării științei: viziuni ale tinerilor cercetători*. Chișinău: Tipogr. Biotehdesign, vol. 1, pp. 195-201.
- [12]. Gutium, T. (2020). Methodology for the calculation of new indicators for assessing the competitiveness of goods. *Economy and sociology*, no. 1, pp. 74-85.
- [13]. Michaely, M. (1962). Concentration in International Trade. Amsterdam: North-Holland Publishing Company, 167 p.
- [14]. Ministerul Economiei și Infrastructurii (2023). *Comerț exterior*. <https://mei.gov.md/ro/content/comert-exterior>
- [15]. World Trade Organization (2022). *International trade statistics*. <https://data.wto.org/>